

پشت دیوار بقیع (بقیع در گذر زمان)

<"xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

پیشینه ی تاریخی بقیع یا بقیع الفرقد یا جنت البقیع به دوران قبل از اسلام می رسد ولی در کتب تاریخی به روشنی قدمت تاریخی آن مشخص نشده است. بعد از هجرت مسلمانان به مدینه، بقیع تنها قبرستان مسلمانان گردید. مردم مدینه قبل از آمدن مسلمانان به آن جا اجساد مردگان خود را در دو گورستان «بنی حرام» و «بنی سالم» و گاهی نیز در منازل و خانه های شان دفن می کردند (1) و در واقع بقیع اولین مدفن و مزاری است که به دستور پیامبر اسلام توسط مسلمین صدر اسلام به وجود آمده است.

حادثه ی تخریب بقیع

حرم ائمه ی بقیع به سال 495 ه. ق یعنی اواخر قرن پنجم دارای گنبد و بارگاه شده است. جهانگرد معروف ابن جبیر که در قرن هفتم به حجاز سفر کرده، در دیداری که از بقیع داشته است آن را این گونه توصیف می کند که: و آن قبه ای مرتفع و سر به فلک کشیده است که در نزدیکی در بقیع واقع شده. (2)

در قرن هشتم قمری، بعد از گذشت 150 سال از سفر ابن جبیر، ابن بطوله سفری به مدینه نموده و مشاهدات خود را این گونه بیان می کند: حرم ائمه ی بقیع، قبه ای است سر به فلک کشیده و از نظر استحکام، بدیع و اعجاب انگیز است. (3)

در قرن معاصر، صاحب کتاب مرآة الحرمین جناب ابراهیم رفقت پاشا، 19 سال قبل از تخریب حرم ائمه ی بقیع

سفر حج نموده و توصیفاتى دارد: «عباس و حسن ابن على و ائمه ی سه گانه در زیر یک قبه قرار گرفته اند که بزرگ تر از همه ی قبه های موجود در بقیع است. (4)

در طول تاریخ سه بار بقیع تعمیر شده است. بار اول در سال 519 ه . ق توسط المستنصر بالله و برای بار سوم در اواخر قرن سیزدهم توسط سلطان محمود غزنوی. کتیبه هایی که جهانگردان در سفرهای شان از بقیع خوانده اند، گویای این مطلب است.

ویژگی های بقیع

قبرستان بقیع دارای دو درب ورودی بوده که یک درب همیشه بسته، و درب دیگر، از صبح تا غروب هر روز بر روی زائران باز بوده است. حرم بقیع حالت هشت ضلعی داشته است. میرزا محمدحسین فراهانی در سفرنامه اش این گونه آورده است که: اول چهار نفر از ائمه ی اثنی عشر صلوات الله علیهم است که در بقعه ی بزرگی که به صورت هشت ضلعی ساخته شده و اندرون و گنبد آن سفیدکاری است. (5)

ویژگی بعدی، داشتن محراب است و این که حرم، خادمانی نیز داشته است. حرم ائمه ی بقیع مانند سایر حرم ها دارای ضریح، روپوش، چلچراغ، شمعدان و فرش بوده است. ابن جبیر می نویسد: قبرشان بزرگ و از سطح زمین بلندتر و دارای ضریحی از چوب می باشد که بدیع ترین و زیباترین نمونه است از نظر فن و هنر. و نقوشی برجسته از جنس مس بر روی آن ترسیم شده و میخ کوبی هایی به جالب ترین شکل در آن تعبیه شده که نمای آن را زیباتر و جالب تر نموده است. (6)

محمد لبیب مصری که در سال 1327 ه . ق به مدینه سفر کرده، می نویسد.

در آن جا گنبدی معروف به «قبه البین» قرار دارد که حجره ای در آن وجود دارد و در میان آن گودالی است که ادعا می کنند، جایگاه افتادن دندان پیامبر است. و ضریح امام حسن در داخل قبه ای است و از فلز ساخته شده است و خطوط فارسی بر آن نقش بسته است. به گمانم از آثار شیعیان عجم باشد.

تخریب قبور ائمه ی بقیع

نخستین تخریب (ویرانی)

نیروهای وهابی به سرکردگی عبدالعزیز بن سعود در سال 1221 ه . ق بعد از محاصره ی طولانی مدینه، ساکنان

شهر را در تنگنا قرار دادند و مردم بی گناه بی شماری را قتل عام کردند. سپس خادمان آستان پیامبر را یک جا جمع کردند و برای آن که محل جمع آوری و نگه داری هدایا را نشان دهند، آنان را مورد ضرب و شتم قرار دادند. بعد از غارت کردن حرم نبوی، هنگام بازگشت به نجد که محل استقرار وهابیون بود، از بقیع گذشتند و عبدالعزیز دستور تخریب تمامی بارگاه ها را صادر کرد. در این زمان، خلافت عثمانی به والی خود محمدعلی پادشاه دستور داد که حجاز را از سلطه ی وهابی ها رهایی دهد و کنترل حجاز را به دست گیرد. پس از جنگی خونین به سال 1227 ق وهابی ها شکست سختی خوردند و مردم به بازسازی اماکن متبرکه همت گماشتند.

ویرانی دوم

هشتم شوال سال 1334 ق پس از سلطه ی دوباره ی ابن سعود، و تسلط بر شهر مدینه در ماه رمضان همان سال شیخ عبدالله، قاضی القضاات خود را از مکه به مدینه اعزام داشتند تا موضوع تخریب مقابر موجود در مدینه را با علما و سران این شهر مطرح و موافقت آن ها را ولو به صورت ظاهری جلب کند و بدین منظور جلسه ای تشکیل گردید. شیخ عبدالله از حاضرین پرسید: «درباره ی تخریب این گنبد و بارگاه ها چه می گوئید؟» بسیاری از آن ها از ترس جان شان جواب ندادند، بعضی دیگر هم اظهار موافقت کردند. (7)

وهابی ها نیز مردم را با زور اسلحه جمع کرده و به سوی بقیع حرکت دادند و آن چه گنبد و ضریح در شهر مدینه و بیرون از شهر بود، ویران کردند. از جمله ی آن ها گنبد و بارگاه ائمه ی بقیع علیهم السلام. گنبدهای متعلق به عبدالله و آمنه، والدین رسول الله و حرم دختران و همسران پیامبر و حرم جناب ابراهیم فرزند رسول الله و گنبد مالک ابن انس و عثمان نیز تخریب گردید. وهابیون از ترس عواقب کار خود، از تخریب حرم نبوی خودداری کردند.

عکس العمل نسبت به تخریب بقیع

با انتشار خبر تخریب بقیع، بخصوص بارگاه امامان مدفون در آن قبرستان، احساسات عمومی در ایران سخت جریحه دار شد که منجر به واکنش های شدیدی از طرف مقامات عالی رتبه ی مملکتی از جمله رئیس الوزرای وقت شد. به همین مناسبت مرحوم مدرس در همان روز هشتم شهریور 1304 ش مطابق با دهم صفر 1344 ق در مجلس شورای اسلامی نطقی ایراد کرد و بعد از آن، تشکیل کمیسیون ویژه برای پیگیری موضوع را به شکل جدی دنبال کرد. مراجع، علما و حوزه های علمیه پیوسته با ارسال نامه و مخابره ی تلگراف خواستار برخورد قاطع با عوامل تخریب قبور اماکن متبرکه شدند. (8)

آن زمان تاکنون اقدامات فراوانی در جهت برداشتن محدودیت ها در مورد قبور ائمه ی طاهرین صورت گرفته که همگی بدون نتیجه باقی مانده است.

پی نوشت ها :

1. تاریخ حرم ائمه بقیع / ص.61
2. رحله ابن جبیر / ص.153
3. رحله ابن بطوله / ص.89
4. مرآه الحرمین / ص.427
5. سفرنامه میرزا محمدحسین فراهانی / ص.238
6. رحله ابن جبیر / ص.173
7. تاریخ حرم ائمه بقیع / ص.51
8. همان، ص 54 52.